

Nagyon szeretem az állatokat, ezért választottam e témát. Amikor elvállaltam, még nem tudtam, pontosan miről is van szó, mert egyetlen könyvet sem találtam, ami segítette volna a munkámat – ebből is látszik, mennyire kiaknázatlan ez a témakör –, de mindennek ellenére nem bántam meg, elsősorban azért, mert a gyűjtő- és kutatómunka minden percét élveztem. Olyan információk birtokába jutottam, ami a pedagógusi munkám során a környezeti foglalkozások alapjául szolgálhat, mivel a környezeti nevelés egyik fontos iránya a tantermen kívüli tapasztalatszerzés arányának jelentős növelése.

Az Állatkertek Természetmegőrzési Világstratégiája az állatkertek egyik legfontosabb feladatának a nevelést, az oktatást tekinti.

Az új évezred állatkertjeiben az állatok az adott állatcsoport „nagyköveteinek” tekinthetők, a látogatók rajtuk keresztül ismerhetik meg a fajokat. *Természetes viselkedésű állatokat csak új típusú tartási technikák (környezetgazdagítás, látványtetés) alkalmazásával tudunk bemutatni.*

A környezetgazdagítás az állatkifutók természetesebbé, ingergazdagabbá tételét jelenti, te-reprendezéssel, kövek, fák, növények telepítésével.

A látványtetések és az „állatok akcióban” elnevezésű állatbemutatók az egyes fajok természetes táplálkozó, zsákmányszerző viselkedésére építenek (keresés, mászás, úszás, ugrás stb.).

Az állatok bemutatásának kiegészítő eszköze az információs táblarendszer, ami általános tudnivalók mellett közöl különlegességeket is és még a látványtervezési program időbeosztása is megtalálható rajta. Ezáltal a gyerekek jó időben, jó helyen tudnak lenni.

Olyan formációra is lehetőség nyílik napjainkban, hogy „házhöz megy az állatkert”.

A programnak jelenleg két típusát alkalmazzák: egyrészt a szállítható állatokkal *közoktatási intézményekben tartanak foglalkozásokat*, órákat, másrészt az érdeklődő intézmények – elsősorban óvodák – számára *állatokat biztosítanak udvari mini állatkert és szobai élősarok létrehozásához*. A szolgáltatás arra is kiterjed, hogy a téli és tavaszi szünetben az állatokat az intézményből visszaszállítják az állatkertbe.

Bizonyos állatkertek nyáron *táborokat* szerveznek – természetesen nagyobbacska gyerekeknek. Itt a gyerekek *részt vehetnek az állatkerti munkákban* (pl.: takarítás, takarmány előkészítés, etetés stb.)

A témaasztal program keretében az állatkert több pontján olyan állomásokat hoznak létre, ahol a látogatók testközelből ismerkedhetnek az állatokkal, és nemcsak a kedvelt fajokkal (kisemlősök, papagájok, díszpintyek), hanem a „nemszeretem állatokkal” is.

A témaasztalnál minden állat megtekinthető, minden demonstrációs tárgy (csontok tollak, tojások) megfogható. Ugyanakkor beszélgetni lehet az állatgondozókkal és az állatkert-pedagógusokkal bármilyen kapcsolódó témáról. Ezt a programot 2003-ban alkalmazták a szezon kiemelt látogatottságú napjain.

Alkalmazott oktatásszervezési módok, módszerek

Az *Állatkert Természetmegőrzési Világstratégiája* hangsúlyozza, hogy az állatkert pedagógiai alapja az élő állatok közvetlen bemutatása.

Az állatkerti látogatók nevelés iránti fogékonysága az élő állatok varázsának köszönhető, ezért az állatgyűjtemények hatalmas nevelési potenciáljának alapjául szolgálnak. Egyes állatkertekben a környezetgazdagítási és látványtetési technikáknak köszönhetően az élő állatok varázsát tovább fokozzák a megfigyelhető változatos természetes viselkedési formák is. Erre az alapra építették a programokat is, ezek a foglalkozások a *frontális, csoportos* és az *egyéni munkára* – mint oktatásszervezési módra – épültek.

Alkalmazott oktatási módszerek: a szemléltetés (közvetlen megfigyelés), a megbeszélés, a magyarázat, a vita, a játék és a szerepjáték. Ezek megválasztását a csoportok nagysága, életkori összetétele, a téma, a nevelési-oktatási cél és az időkeret befolyásolta. Amennyiben a fenti jellemzők szükségessé tették, csoportbontást alkalmaztak. Foglalkozásaikon az oktatásszervezési módokat és módszereket alapvetően szimultán alkalmazták.

Következtetések

Miként felelhet meg egy állatkert a nevelési feladatok ellátásának?

A jászberényi modellkísérlet adatai igazolják, hogy az állatkert pedagógiai munkacsoportja létszámának emelése a pedagógiai tevékenység bővüléséhez és a nevelési folyamatban résztvevők számának ugrásszerű emelkedéséhez vezet. Ez egyben azt is bizonyítja, hogy az állatkert képes lehet nevelési feladatok ellátására, amennyiben szervezeti és működési viszonyai támogatják ezt. Ennek legfontosabb része, hogy a pedagógiai tevékenység szervezett és tervezett legyen, és ezt önálló munkakörű, a természetvédelemben, a biológia, a pedagógia, az állatok ellátása terén jártas szakemberekből álló munkacsoport végezze.

Milyen életkorú látogatók vonhatók be az állatkerti környezeti nevelésbe?

Az állatkert pedagógiai módszer- és eszközkészletével a társadalom teljes spektrumát, gyerekeket és felnőtteket egyaránt képes lehet bevonni a formális és informális környezeti nevelésbe.

Az állatkert-pedagógia egyik legfigyelemreméltóbb tulajdonsága éppen az, hogy az élő állatok bemutatására alapozva az eltérő korosztályú, végzettségű és érdeklődésű látogatók számára egyaránt vonzó lehet. Ezáltal a kívülállónak tekintett, nem vagy alig megszólított felnőtt korosztály is bevonható lesz az aktív szemléletformálásba.

Bármely nevelési formáról essen szó, így a környezeti nevelés és a „tanulás fenntarthatósága” kapcsán is elsősorban a gyerekek, ezen belül kiemelten az óvodások és a kisiskolások szemléletformálására szokás gondolni. Ezt az alapvetően érthető automatizmust jelzik a nevelési programok és az oktatási segédanyagok is, amelyek száma az életkor emelkedésével egyre csökken, pedig – a tudatos szemléletformálás érdekében – elengedhetetlen a felnőtt korosztály bevonása a nevelési folyamatba. Ennek oka, hogy életkoruk, autonóm fogyasztási szokásaik révén ők is befolyásolják a társadalmi élet egészét, illetve szocializálják, nevelik és oktatják a gyerekeket.

Amennyiben ez a korosztály kimarad a szemléletformálásból, nem csökkenthető a természeti környezet és a társadalmi viszonyok túlterheltsége, ráadásul a kettős nevelés révén csökkentjük vagy lerombolhatjuk a gyerekeknél elért nevelési eredményeket.

Az abszolút számok nem képesek érzékeltetni az állatkert talán legjelentősebb rejtett pedagógiai hatását, mely azáltal érvényesül, hogy a gyerekeket és a felnőtteket együtt, egymással együttműködve képes aktivizálni. Ezzel a fenntarthatóság tartalmi és formai elvárásainak is eleget tesz: támogatja a családmodell, erősítve ezzel társadalmi szerepét, hiszen a szülők és a gyerekek egészséges környezetbe, egymásra is figyelve pozitív élményeket élnek át együtt, ezzel követendő mintát közvetít a szabadidő tartalmas eltöltésére. A gyermek-pedagógus viszonylatban is változás áll be, az iskolai oktatásközpontú környezet helyett az iskolai élet szereplőit változatosabb, egymás teljesebb megismerését elősegítő, a nevelést jobban támogató helyzetbe hozza.

Lehet-e az állatkert közoktatást segítő intézmény?

Az eddigi tapasztalatok alapján a közoktatási intézmények és az állatkert között fokozatosan valósul meg az együttműködés. A jászberényi állatkert pedagógiai tevékenységeket lehetővé tevő feltételrendszerének megteremtése a pedagógus munkacsoport létrehozása és a programkínálat kidolgozása megtörtént.

Folyamatosan tájékoztatják a közoktatási intézményeket az állatkert pedagógiai szolgáltatásairól, így a szervezett csoportok túlnyomó többségét adó óvodai és iskolai csoportok száma évről évre nőtt.

Tananyagba integrált tematikus együttműködés szintje

A tematikus együttműködésnek több fokozata is van. Alapfokon még mindig az állatkert-pedagógus az irányító. Azaz ő hívja fel a pedagógus kolléga figyelmét a tematikus együttműködés lehetőségére, illetve többnyire még mindig ő gondolkodik a lehetséges témákon. Ezt követi a partnerség, amikor már a témákat gyakran a pedagógus kéri, illetve ajánlja fel, majd közösen dolgozzák ki azt az állatkert-pedagógussal. Végül az óvoda- vagy iskolapedagógus képessé válik önállóan foglalkozásokat tartani az állatkertben, amihez az állatkert-pedagógus már csak a háttértámogatást adja (helyszín, demonstrációs állatok, szemléltetőanyagok). A tematikus együttműködés a partnerségi viszony folyamatos fejlődése mellett az alkalmazott oktatásszervezési módok és a módszerek tekintetében is változást eredményez. Minél szorosabb, átfogóbb jellegű és gyakoribb a pedagógus és az állatkert-pedagógus között a kapcsolat, annál szabadabban képesek „újítani”, kilépni a frontális munka, az előadás központúságából. Már a tematikus együttműködés alapszintjein is kezd oldódni a „kényszerű” szervezési és módszertani merevség. A találkozások egyre gyakoribbá válnak, a gyerekek mind együttműködőbbek, így hosszabb foglalkozásokat lehet tervezni, amelyek alkalmasabbak az időigényesebb kompetenciafejlesztő szervezési módok (pl.: csoportmunka) és módszerek/beszélgetések, vita, szerepjáték, project) felhasználására.

Ahhoz, hogy az állatkert képes legyen megfelelni a tematikus együttműködés szintjein jelentkező szakmai kihívásoknak, óhatatlanul szüksége van egy megfelelő méretű és felszereltségű oktatóközpont. A megszokott iskolai osztálytermektől a külsőségekben is jelentősen eltérő (tan)termék teszük lehetővé, hogy a szorgalmi időszakban a kedvezőtlen időjárási körülmények között is a foglalkozásokat, a kihelyezett tanórákat meg lehessen tartani.

Az állatkerti termék kedvező módon egészíthetik ki a szabad levegős foglalkozásokat, mert lehetővé teszik az olyan munkaformákat, mint a festés, a rajzolás, az agyagozás, a dia- és filmvetítés, a számítógépes multimédia használatát.

Azokban a jászberényi óvodákban, melyekkel 2001 óta együtt dolgoznak, már érzékelhető a tematikus együttműködés alapszintjének megjelenése. Ezek az ovik 2003-ra részt vettek az összes látványtervezésre épülő foglalkozáson, ezért számukra valami újat kellett nyújtaniuk. Pedagógusaik pontos képet alkothattak az állatkert pedagógiai alkalmazhatóságáról, így alakulhatott ki fokozatosan az óvodai foglalkozások témáihoz kapcsolódás gyakorlata.

Technikailag ez úgy működik, hogy az óvodapedagógussal előre egyeztetik az állatkert látogatás időpontját, a csoport nagyságát, a gyerekek életkorát, majd megbeszélik a foglalkozás témáját, célját, a helyszínét (szabadtéri vagy tantermi), a demonstrációs állatokat és eszközöket, illetve az esetlegesen felmerülő különleges körülményeket (hiperaktív, félős, speciálisan vagy eltérő nevelési szükségletű, különleges gondoskodást igénylő gyerekek, kísérő szülő jelenléte).

Ezek a foglalkozások már egyre inkább részét képezik a mindennapi óvodai életnek, már a rosszabb időjárású hónapokban is – még ha alacsonyabb számban is –, de folyamatosan megjelennek az ovik az állatkerti foglalkozásokon. Ezekkel az ovikkal a jövőben minden bizonnyal tovább tudnak lépni a tematikus működés autonóm szintjére.

A téma után kutatva egy nagy kincsre bukkantam, ez pedig egy Katica Tanya nevezetű mintagazdaság, ami Kaposvártól 11 km-re Somogy második legkisebb falujában – Patcán – található.

Felbecsülhetetlen értéket képvisel, általa a környezeti nevelés új alapokra helyezhető. Azért van ennek nagy jelentősége, mert a gyermek a gyakorlatban látott dolgokat sokkal könnyebben és gyorsabban megérti, illetve elsajátítja, mint amikor csak beszélgetünk és képeket mutogatunk a foglalkozások alkalmával.

A Katica Tanya ötlete *Handó János* és felesége, *Eszter* – tapasztalt utazók – fejből pattant ki. Céljuk az volt, hogy minél több embert csalogassanak vissza a természetbe, hogy érezzék a friss levegő erejét, megismerhessék a magyar őshonos állatfajokat, elődeink szokásait, mesterségeit, bölcsességét, eközben játszva tanítsa korunk ifjúságát gyakorlati tudásra, tapasztalatra.

Ha összehasonlítom a fentiekben említett jászberényi állatkerttel, és hozzászámolom, hogy a tanya még csak két éve működik, már most több ismeretnyújtási lehetőséget látok ez utóbbiban.

Természetesen még nem annyira kiforrott programokról van szó, mint a fent említett jászberényi állatkert esetében, mert egyrészt nem sokan tudnak még a létezéséről, másrészt az óvodák iskolák anyagi helyzete általában nem teszi lehetővé a rendszeres látogatást. De egy gyermek miatt az elefánttal kezdje az ismerkedést, amikor az Magyarországon abszolút nem honos. Úgy gondolom, hogy a gyerekeknek elsőként az őket körülvevő állatokat kell jobban megismerni, nem pedig a zsiráfot és az

oroszlánt, vagy sorolhatnám a többi egzotikus tájakra érkezett állatkerti lakókat. Ez pont egy olyan gazdaság, amelyben lehetősége nyílik az odalátogatóknak a háziállatok (juhok, nyulak, lovak, tehenek, kutyák, macskák, libák, csacsik, malacok, pulykák, kecskék) továbbá őshonos magyar fajok (pl. mangalicák, rackák, szürkemarkarhák) közvetlen megismerésére.

Bemutatógazdaság

a ma gyermekeink szabad mozgástér, hogy kiélethessék magukból felesleges energiáikat, egy hely, ahol úgy tanulnak az állatokról és elődeink mindennapjairól, hogy észre sem veszik. Szüleik ezalatt megpihenhetnek egy kis időre a friss levegőn, távol a város zajától.

1 - **Parkoló** - ha autóval, vagy kerékpárral érkezel.

2 - **Fogadó porta** - a Kaland kezdet: éhségedet, szomjúságot itt olthatod, ajándék-bolt.

3 - **Társalgó, kézműves műhely** - itt megpihenhetsz, szőzhatsz és nemezelhetsz, játszatsz, ha rossz az idő.

4 - **Kemence** - itt sül a friss házikenyér.

5 - **Tehenek, juhok télen** - itt tanyáznak a legelőzök: magyar szürkék, tarkák, rackák és a kecskék reggel és este.

6 - **Fejőhely** - megfigyelheted, hogy adnak tejet a tehenek és a kecskék reggel és este.

7 - **Lóistálló** - háttasok és csacsik téli lakhelye, lovaglás, szerszám-bemutató.

8 - **Kisállat-lak** - nyulak, csirkék, libák, kacsák, pulykák és kismalacok otthona, etetheted őket, barátkozhatsz velük.

9 - **Hancúrpafta** - egy hatalmas fedett játszótér-terület, ahol illatos szalmába csúszdázhatsz, ugrálhatsz, kergetőzhatsz, és nem ütöd meg magad.

10 - **Akadémpálya** - tucatnyi állomáson bizonyíthatod és fejlesztheted mozgásodat, ügyességedet.

11 - **Játszóterep** - hinták, lesiklák, homokozó, Katica Vár és padok, hogy kifújhasd magad.

12 - **Kiszolgált masinák parkja** - traktorok, kombájn

és szállító gépek, feldolgozó gépek várják.

13 - **Nyári legelő** - a lovak, csacsik, kérérdzők itt, a szabadban tölthetik a nyarat.

14 - **Kukorica-labirintus** - itt be ott ki, tavasszal még átjárható, ám nyár végén már könnyű benne elrövedni.

15 - **Veteményeskert** - ahol a paprika, a paradicsom a sárgarépa és megannyi ehető növény gyarapodik.

16 - **Régi konyha** - a kiirtós kalács illata innen száll, a kenyeret itt dagasztod.

17 - **Malac-tanya** - itt túrnak a szabadban tartott mangalicák.

18 - **Mosdó, WC, pelenkázó** - erre bárkinek szüksége lehet.

És itt nemcsak látja a gyermek, de meg is érintheti, simogathatja őket, valamint sok más érdekes információt is megtudhat róluk. Külön van kisállat-lak, ahol az állatok etetésében is részt lehet venni, megtanulhatják, hogy melyik állat mit eszik, és láthatják azt is, milyen a táplálékuk.

A tanyán egy öreg géppark is található, amelynek megtekintése és kipróbálása szintén nagy élményt jelenthet a

gyerekek számára. Vannak itt traktorok, cséplőgépek, kombájnok, teherautók, szecskázók és parasztszekerek is.

Nagyon jó, hogy minden géphez és állathoz található tájékoztató táblák, amelyek szükségtelemé teszik idegenvezető jelenlétét, és lehetőséget adnak az óvónőnek, hogy saját maga mutathassa be a gyermekcsoportjának az éppen látott dolgokat. Ezáltal nagyon érdekes információkhoz juthatnak a gyerekek: pl. miért kérődzik a bika, hány hónapig vemhes a csacsi, hány napig ül a kotlás a tojásokon. Továbbá a „hogya is hívják” táblákból megtudhatjuk például mi a kappan, az ürü vagy a tinó.

A gyerekek olyan események szemlélői is lehetnek, amit lehet, hogy talán soha nem is láthatnának: pl. egy kecskefejesnek, és utána meg is kóstolhatják a frissen fejt langyos tejet, sőt lehetőség van kenyér- és kiirtós kalács sütésre, melyekben maguk is részt vehetnek.

De táborozhatnak is itt, süthetnek szalonnát, ami egy városi gyermek számára különleges élményt nyújthat.

Érdemes minden évszakban ellátogatni, így lehetőség nyílik megfigyeini az állatok növekedését, és az évszakokhoz való alkalmazkodását.

A tanya gyermekközpontúságát mi sem bizonyítja jobban, hogy a gazdaság közepén helyet kapott két különleges játszótér, valamint van egy babaház is, ahol nagyon jó kis szerepjátékok

botantkozhatnak ki. Ha a játék eszközt igényelne, ez is megoldható. Az azonnali programok keretén belül megismerkedhetnek az oda látogatók a batikolással, a fafaragással a kézműves-ségen belül pedig a szövőszéken való szövéssel.

A foglalkozás első néhány percében a szövőszék alkatrészeit és azok szerepét mutatja be a foglalkozás vezetője. Egy rongyszőnyeg készül, amihez először fel kell vágni a rendelkezésre álló, már nem használt ruhadarabokat. A többiek a rongycsíkokat tekerik fel a vetélőre, míg az első vállalkozó kedvű kisgyerek leül és nekifog a rongyszőnyeg első csíkja szövésének. Egy-egy résztvevő 3–8 percig használhatja a szövőszéket, amíg a vetélőről el nem fogy a rongycsík, vagy el nem fárad. Aki lekerül a szövőszékről, továbbra sem marad munka nélkül; vagy rongyot vág, vagy gombolyít, vagy a vetélőre tekeri a rongycsíkot. És ez így megy, amíg mindenki körbe nem ér.

A batikolás esetében a foglalkozás kinti és benti helyszínen is végezhető. A résztvevők asztalnál foglalnak helyet. A kolléga ismerteti a festési eljárást, a résztvevők megismerkedhetnek a batikolás menetével. Az elkészült „remekműveket” mindenki hazaviheti.

A fafaragás alkalmával éles, veszélyes eszközök használatára is sor kerülhet, ezért a foglalkozás a biztonsági szabályok ismertetésével kezdődik. Majd elmondják a foglalkozás menetét, bemutatják az eszközöket és azok használatának módját.

Személyes látogatásom során az volt a tapasztalatom, hogy a terület jól körülrzárt, az állatok megfelelően el vannak kerítve, ugyanakkor felügyelet mellett megfoghatók, illetve megsimogathatók. Látszik, hogy az állatok hozzá vannak szokva az ember közelségéhez, ezért nagyon szelídek, barátságosak.

A játszótéren található eszközök fából készültek, az európai szabványnak megfelelőek. Az egész gazdaság nagy területen helyezkedik el, rendkívül szép környezetben.

Az ott látottak teljesen elvarázsoltak, és előhozták gyermeki énemem, nem is gondoltam volna, hogy felnőtt fejjel ennyi új ismeret birtokába jutok. Ez az élmény szavakkal nem kifejezhető, ezt át kell élni! Nem véletlen a gazdaság szlogenje sem: „*Aki egyszer ellátogat a Katica Tanyára, az gazdagabb lesz egy nagyszerű élménnyel!*”

Hol található a Katica Tanya?

- Kaposvártól 11 km-re, a Zselic szívében, Somogyország legkisebb falujában
- Megközelíthető napi 8 autóbusz-járatral, valamint közúton

INFORMÁCIÓ, HELYFOGLALÁS

Telefon: (30) 411-6002
E-mail: info@kalandpark.hu
Levél cím: Katica Tanya, 7477 Patca
Honlapok: www.kalandpark.hu, www.katicatanya.hu

A Bemutatógazdaság nyitva tartása
napkeltétől napnyugtáig

Belépődíjak
Gyermek: 390 Ft/alkalom
Felnőtt: 490 Ft/alkalom
Kedvezményes csoportbelépők
és szezonális bérletek!

A Turistaház és a Bemutatógazdaság
egész évben várja látogatóit

**Aki egyszer ellátogat a Katica Tanyára,
az gazdagabb lesz
egy nagyszerű élménnyel!**

FEJLESZTENI KELLENE AZ ÉRTÉKELÉS RŐL VALÓ TUDÁSUNKAT, és nagyobb szerepet kellene kapnia a minősítő értékelés mellett a diagnosztizáló, különösképpen pedig a fejlesztő értékelésnek. Erről olvashatnak sok értékes tanácsot is adó írást *Brassói Sándor – Hunya Márta – Vass Vilmos*: A fejlesztő értékelés: az iskolai tanulás minőségének javítása c. írásában. ÚJ PEDAGÓGIAI SZEMLE 2005. JÚLIUS-AUGUSZTUS, 4–17. P.